

POSTYAPISALCILIK KURAMININ “ÖTEKİ KİMLİK” YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA SOĞUK SAVAŞ SONRASI NATO- RUSYA FEDERASYONU İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

Cihan GÜNYEL* & Canan TERCAN**

Öz

Soğuk Savaş'ın bitmesi ile uluslararası sistemde ani ve derin bir değişim süreci yaşanmıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve Doğu Bloğu dağılmış, iki kutuplu sistem sona ermiş ve Batı Bloğu bu mücadeleden galip ayrılmıştır. NATO'nun Soğuk Savaş Dönemi'nde Batı Bloğunun savunma örgütü olarak bu dönemde önemli bir işlevi olmuştur. Caydırıcı bir savunma örgütü olması yanında Batı Bloğunun kolektif kimlik oluşturmasında NATO, temel bir görev üstlenmiştir. NATO, Soğuk Savaş sonrası Avrupa güvenlik mimarisi oluşturmanın yanında Batı kimliğinin genişlemesine odaklanmıştır. Rusya Federasyonu ilk olarak devletin inşasına odaklanmış, 2000'li yılların ortasından itibaren uluslararası sistemde tekrar başat bir aktör olmayı başarmıştır. NATO'nun Doğu Avrupa'ya genişlemesi ve Batı kimliği temelindeki yaklaşımı, Rusya tarafından tehdit olarak algılanmış, zamanla Ukrayna'nın NATO üyesi olabileceği yaklaşımı tarihsel kökleri bulunan Batıdan gelen tehdit algısı Rusya Federasyonu'nun düşünsel ve daha sonrasında eylemsel yaklaşımına dönüşmüştür. Yaşanan gelişmeler, günümüzde karşılıklı tehdit algısını oluşturmuştur. Her iki tarafta birbirini tehdit olarak algılamakta, postyapısalcılığın öteki kimlik yaklaşımı çerçevesinde hareket eden aktör görünümüne sahip olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: NATO, Rusya Federasyonu, Postyapısalcılık.

ANALYSIS OF POST-COLD WAR NATO-RUSSIAN FEDERATION RELATIONS IN THE CONTEXT OF THE “OTHER IDENTITY” APPROACH OF POST-STRUCTURALISM THEORY

Abstract

With the end of the Cold War, a sudden and profound change took place in the international system. The Union of Soviet Socialist Republics and the Eastern Bloc dissolved, the bipolar system ended, and the Western Bloc emerged victorious from this struggle. NATO played an important role during the Cold War as the defense organization of the Western Bloc. In addition to being a deterrent defense organization, NATO played a vital role in shaping the collective identity of the

* Dr., İstanbul Rumeli Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Misafir Öğretim Üyesi,
cihan_gunyel@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4431-8972>

** Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Political Science and International Relations Department, Faculty Member, canantercan@aydin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9922-9611>

Western Bloc. After the Cold War, NATO focused on creating a European security architecture and expanding Western identity. The Russian Federation initially focused on state-building, and since the mid-2000s, it has managed to reemerge as a dominant actor in the international system. NATO's expansion into Eastern Europe and its emphasis on Western identity were perceived as threats by Russia. Over time, the possibility of Ukraine becoming a NATO member exacerbated Russia's historical perception of a threat from the West. This perception evolved into both intellectual opposition and subsequent actions by the Russian Federation. These developments have led to the current situation of mutual threat perception. Both sides now perceive each other as threats, embodying a dynamic in line with the "othering" approach found in poststructuralism.

Keywords: NATO, Russian Federation, Poststructuralism.

Giriş

Soğuk Savaş Dönemi'nde NATO, Batı Bloğunun savunma örgütü olarak kurulmuştur. İlk amacı üye devletlerin savunmasını üstlenmek olarak ön plana çıksa da NATO, üye devletleri ortak bir kolektif kimlik altında toplama görevini üstlenerek aynı zamanda günümüz "Batı" kimliğinin temelinde yer almıştır. NATO, Soğuk Savaş döneminde başlayan kolektif kimlik oluşturma yaklaşımı, Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle beraber sona eren bir süreç olmamış aksine günümüze kadar geçen zaman zarfında ittifakın genişleme ve yeni üyeliklerinde temel parametreyi kolektif ya da ortak kimlik üzerine kurarak bu yaklaşımı devam ettirmiştir.

NATO'nun Soğuk Savaş Dönemi'nin ardından eski Sovyet etki sahası Doğu Avrupa'ya doğru ittifakı genişletme çabası, Rusya Federasyonu tarafından özellikle 2000'li yılların ortasından itibaren tarihsel kökleri bulunan güvenlik tehdidi algısına dönüşmüştür. NATO, genişleme süreciyle beraber kolektif kimlik yaklaşımını Batı kimliği üzerinden ele almıştır. Batı kimliği yaklaşımı genişleme sürecinin temelinde "demokrasi-serbest piyasa ekonomisi-liberal haklar" olarak yer almış ve bu yaklaşım sadece bir savunma örgütü üyeliği değil aynı zamanda kendince belirlenen değerler manzumesi olarak ifade edilmiştir. Ortak kimlik yaklaşımı NATO tarafından içselleştirilmesi bir yaklaşım olurken bu yaklaşım özellikle Rusya Federasyonu tarafından kendi kimliğine bir karşıtlık algısını da meydana getirmiştir. Tarihsel tehdit ve güvenlik algısı, Batı üzerinden şekillenen Rusya Federasyonu, Batı kimliği ya da NATO'nun ortak kimlik yaklaşımını kendisine karşı yeni bir çevreleme politikası olarak okumuştur.

Postyapısalcılık, söylem üzerinden inşa edilen kimliklerin, karşıt kimlikleri de inşa ettiğini ileri sürmektedir. Kimlikler postyapısalcılık kuramında söylemler üzerinden inşa edilmektedir. Postyapısalcılık kuramı kimliklerin sabit verili olmadığını ve değişkenlik geçirebileceğini iddia etmek birlikte söylemlerin de aynı zamanda düşünselin dışı aktarımı olduğunu ifade etmektedir. Düşünselden başlayarak söylemler üzerinden ifade edilen

kimlikler, karşıt kimlikleri de kurgulamaktadır. Kuramın bu yaklaşımı çerçevesinde, yazılan makale, kuramın ileri sürdüğü savlar üzerinden bahse konu olan aktörlerin öteki kimlik algısının nasıl oluşturduğunu analiz etmiştir. Makale, postyapısalcılığın söylemler üzerinden kimlik yaklaşımını ele almış ve her iki aktörün söylemleri üzerinden karşıt kimlikleri meydana getirdiğini ileri sürmüştür. NATO'nun zirve bildireleri ve karar alıcılarının söylem, ifade ve beyanları makale çalışmasında incelenmiş ve kuramın söylem analizi üzerinden karşıt kimlik algısı araştırılmıştır. Benzer şekilde Rusya Federasyonu karar alıcılarının ve resmî kurumlarının açıklamaları, beyan ve ifadeleri Postyapısalcılık kuramının söylem analizi üzerinden incelenmiştir. NATO'nun ve Rusya Federasyonu'nun söylem bağlamında öteki kimlik anlayışını nasıl inşa ettiği makalenin hipotezini oluşturmuştur. Makale, iki aktörün beyan ve ifadelerinin incelendiğinde, kuramın söylem analizi üzerinden nasıl öteki kimlikleri oluşturduğunu, bunun sonucunda da aktörlerin hangi eylem ve politikaları hayata geçirdiklerini araştırmıştır.

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KİMLİK KAVRAMI

1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasıyla beraber, uluslararası sistem köklü bir değişim yaşayacağı sürece girmiştir. İki kutuplu uluslararası sistem son ermiş ve Batı Bloğu sonuç itibari ile Soğuk Savaş döneminin kazanımı olmuştur. Yaşanan bu gelişme özellikle sosyal bilimlerin birçok disiplinde çalışmaların odak noktası haline gelmiş, uluslararası ilişkiler disiplini de süreç ve yaşananlar üzerine doğası gereği ana çalışma noktası haline getirmiştir. Uluslararası ilişkiler disiplinde kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde yeni yaklaşımlar ve analiz süreçleri de beraberinde hayat bulmuştur.

Anı gelişen ve SSCB'nin dağılmasıyla beraber uluslararası sistemdeki değişim sonrası, Soğuk Savaş döneminin okumalarını dönemin hâkim teorileri olan realizm/neorealizm üzerinden ele alınması da eleştirilerin temelini oluşturmuştur. Özellikle realizmin ve neorealizmin süreci doğru okuyamaması, sistemi ve sistemin aktörlerini güç, anarşi, güvenlik ikilemi, ana aktör olarak devletlerin alınması ve güç ve güvenlik dışındaki tüm konuların ikincil plana itilerek göz ardı edilmesi bu kuramlara karşı eleştirilerin ön plana çıkanları olmuştur. Sistemdeki değişimi okuyamaması ve sadece determinist açıdan dönemi güvenlik ve güç üzerinden ele alınması anlayışı özellikle eleştirel teoriler açısından realizm ve neorealizme yöneltilen eleştirilerin başında gelmiştir (Weller, 1997, s. 10).

Sistemdeki değişim aynı zamanda uluslararası disiplinde de bir değişim sürecine neden olmuş, eleştirel teoriler göz önüne çıkmaya başlamıştır. Kurucu ve belirleyici kuramlar ilave olarak eleştirel teoriler de sistem ve aktörler üzerine yeni kuramsal yaklaşımları ele alan analiz seviyelerinde yeni kavram ve varsayımlarla sistem ve aktör okuması yapmaya başlamışlardır. Bu süreçte yeni analiz birimi olarak kimlik kavramı ortaya çıkmıştır. Aktörlerin davranışları sadece güç ve güvenlik yaklaşımı açısından ele alınmak yerine

aktörlerin kimlikleri üzerinden kendilerini nasıl kurguladıkları ve uluslararası sistemdeki politika üretim süreçlerine olan etkileri analiz birimi olarak ele alınmaya başlanmıştır (Keyman, 2014, s. 219).

Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan yeni süreçte Postyapısalcılık, sosyal inşacılık ve feminist kuram, sistem ve aktörlerin davranışlarının okumasını kimlik kavramı üzerinden kuramsal bir temellendirme yaklaşımını anlayışıyla ele almıştır (Berenskötter, 2011, s. 3596). Feminist kuram toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve bu bağlamda uluslararası disiplin okumasında erken egemen anlayışın hâkim olduğunu ve kadın kimliği üzerinden şiddetin meşrulaştırıldığını ileri sürmüş ve cinsiyet-kimlik olgusu üzerinden uluslararası ilişkiler kuramsal yaklaşımını benimsemiştir (Bolt, 2019). Sosyal inşacılık kuramı uluslararası ilişkiler okumasında düşünsel ve algı üzerinden her şeyin inşa edildiğini ve yaşanan tüm norm, kural ve kurumların düşünsel başlayarak inşa süreçleri sonunda oluşturulduğunu kuramsal olarak temellendirmiştir. İnşa süreçleriyle meydana getirilen kurum ve kültürlerin temel yaklaşımdan birisinin de kimlik kavramı olduğu sosyal inşacılığın ana varsayımlarından birisi haline gelmiştir. Sosyal inşacılık, aktörlerin düşünsel-söylem üzerinden kendilerini kurguladıklarını ve uluslararası sistemi düşünsel üzerinden ele alarak zamanla bir kimliğe sahip olduğunu iddia etmektedir. Düşünce üzerinden yaratılan kimlikler aktörlerin dış politikada geçerli bir kimliğe sahip olduğunu bu kimlikler üzerinden aktörlerin birbirlerini algıladıkları ve kimleri yakın olan aktörlerin zamanla kolektif ya da ortak bir kimliğe bürüneceklerini varsaymaktadır. Söylemin kimliğin ifade biçimi olarak önemli aracı olduğu ve zamanla kolektif bir kimlik yaratan aktörlerin aynı söylem ve düşünselde şekillenerek ortak hareket edeceklerini birbirlerini dost veya düşman algısında kimliklerin önemli bir yer tuttuğu kuramın analiz birimi ve seviyesinde kendisine önemli bir yer bulmuştur (Aydın-Düzgit, 2011, s. 51).

Postyapısalcılık teorisi de kimliği analiz birimi olarak ele alırken, aktörleri kimlik üzerinden analiz etmiştir. Kimliklere olumlu bir atıf yerine her kimliğin bir karşıt kimliği yarattığı varsayımı ise postyapısalcılık teorisinin en önemli kuramsal savlarından birisi olmuştur. Kimlik *biz* yaratırken karşıt *öteki* yarattığı, her kimliğin kendisini kurgularken bir karşıtlık kurduğunu ileri sürmektedir (Lebow, 2008, s. 475). Biz-öteki, dost-düşman, iç-dış, barış-savaş vs. karşıtlık oluşturan söylem ve olguların kimlikler tarafından meydana getirildiğini söylemektedir. Söylem üzerinden düşünselde yaratılan algıların ve okumaların aktörlerin kendilerini ve karşıtının oluşmasında ana etken olduğu postyapısalcılık kuramın önemli yaklaşımlarından birisi olmuştur. Karşıt kimlikler üzerinden aktörlerin birbirleriyle olan ilişkileri şekillendirilirken eylemselliğe yansıyan politikalar tehdit algısını da oluşturmaktadır. Tehdit algısının söylem ve eylem üzerinden kurulmaya başlaması, aktörlerin dost ve düşman kimliğini belirlemekte ve aktörler bu kimlikler üzerinden birbirlerini kurgulamaya başlamaktadırlar (Aydın-Düzgit, 2011, s. 51).

2. POSTYAPISALCILIK KURAMINDA KİMLİK KAVRAMI

Postyapısalcılık teorisi 1980’li yıllardan itibaren başlayarak günümüze kadar geçerliliğini uluslararası ilişkiler disiplininde sürdürmeye devam etmektedir. Genel olarak postmodernizm ile aynı anlamda kullanılsa da benzer yaklaşımlara sahip bulunmaktadır. Postmodernizm kültür-sanat-edebiyat gibi alanlarda eleştirel yaklaşımları temsil ederken, postyapısalcılık uluslararası ilişkiler disiplininde eleştirel kuramlardan birisi olmuştur.

Postyapısalcılık, uluslararası ilişkiler kuramlarından ve Soğuk Savaş döneminin hâkim teorilerin neorealizmi ve neoliberalizmi eleştirmiş, bu teorileri güç kavramı üzerinden hareket ederek aktörleri açıklamasına itiraz geliştirmiştir. Uluslararası sistemdeki aktörlerin, davranış ve politikalarını artık sadece güç üzerinden değil daha farklı analiz birimleriyle açıklaması ve okunması gerektiğini ifade etmektedir. Egemenlik, dış politika, devlet gibi kavramların yeniden okunması gerektiğini, bilgi ve iktidar arasındaki ilişkilerin nasıl belirlendiği, söylem üzerinden ilişkilerin nasıl belirlendiğinin yeniden okunması gerektiği ifade edilmiştir (Kardaş & Erdağ, 2015, s. 380).

Postyapısalcılıkta söylemin uluslararası ilişkiler kuramına girişi Richard Ashley’in Neorealizm Sefaleti (The Poverty of Neorealism) makalesiyle başlamıştır. Ashley makalesinde üç nokta üzerinden eleştirilerini yapmış ve özgün bir çalışma meydana getirmiştir. Uluslararası ilişkiler kuramlarının, içerleyen ve dışlayan (biz ve öteki) yaklaşımı çerçevesinde farklı kimlikleri dışladığı, erkek egemen anlayışın kuramlardaki hâkim baskınlığı ve batı merkezli söylemin temel alındığı eleştirisini getirmiştir (Ashley, 1984, ss. 225-286). Richard Ashley, postyapısalcılık kuramının iki ayırt edici iki önemli özelliği bulunduğunu ifade etmiştir. Ashley, ulusal ve uluslararası arasındaki geleneksel karşıtlığa duyulan inançsızlık ve yine kendi ifadesiyle “egemenlik paradigması” çerçevesinde egemen düşüncenin sorgusuz sualsiz güç aktarımı durumu olduğunu, bununda kusurlu ve inandırıcılıktan yoksun bulunduğunu, tek tek olayların temelinde deşifre ile etiksel bir işleme tabi olması gerektiğini ifade etmiştir (Polat, 2007, s. 267).

Bilgi ile güç arasında bir ilişkinin var olduğunu iddia eden Postyapısalcılık kuramı, dil-söylem üzerinden siyasal, toplumsal, bilimsel, uluslararası politika alanlarında bu ilişkinin yerleşik olduğunu ifade etmektedir. Michel Foucault, Jacques Derrida, Roland Barthes, Paul Feyerabend gibi isimler postyapısalcılık kuramına katkı sağlamışlardır. (Jackson & Sorensen, 2013, s. 235). Postyapısalcılık, kuramsal savlarını şu temel yaklaşımlar üzerinden yapmaktadır: Bilgi-iktidar, söylem, soy-bilim, yapısöküm ve çifte okuma (Edkins, 2007, ss. 94-95).

Foucault, bilgi-iktidar ilişkisinin birbirinden bağımsız olmadığını, iktidarı elinde tutanların bilgi üzerindeki hakimiyetiyle, hayatın her alanını kontrol ettiğini, bilgi üzerinden birey ve toplumların “özne” iktidar olmak üzere, bilginin inşa edildiğini ifade etmiştir (Foucault, 2014, s. 27). Foucault söylem, bilgi-iktidar ilişkisiyle doğrudan bağlantılı olduğunu, iktidarın varlığı ve devamı söylem üzerinden kurgulandığını ve araçsal bir işlev gördüğünü

söylemektedir (Guedon, 1977, ss. 250-262). Jacques Derrida, yapısöküm üzerinden sağlam ve değişmez görülen, teori, söylem, kurum, metin, topluluk, yapı gibi herhangi şeylerin hem inşa hem de yıkımını ele almıştır (Yanık, 2016, s. 91). Yapısöküm kavramların nasıl meydana geldiğini ve aralarındaki ilişki biçimini- bütünselliğini analiz ederken diğer taraftan aralarındaki tutarsızlığı açığa çıkarma gayretindedir (Kardaş & Erdağ, 2015, s. 387). Çifte okuma yapan Jacques Derrida, söylem ve metinlerin: ilk okumayla hâkim yorumun iç tutarlılığını analiz etmekte, ikinci okumayla da yapısökümü yapılarak iç çelişkileri ve tutarsızlıklarını incelemiştir. Burada Derrida, metin ve söylemlerin bütünlük uğruna çelişki ve tutarsızlıkların ortaya çıkarılmasını amaçlamıştır (Kakoliris, 2022, ss. 43-45).

Söylem-dil önemli bir analiz aracı olarak postyapısalcılık teorisinde yer bulurken, söylem üzerinden inşa edilen kimlikte analiz birimi olarak postyapısalcılık teorisinde ön plana çıkmıştır. Dil gerçekliğin dışı vurumu olmakta, dil-söylem olmadan gerçekliğin mevcut olamayacağı ve dilin gerçekliği yansıttığını vurgulamaktadır (Aydın-Düzgit, 2015, s. 155).

Postyapısalcılık, kimlikleri sabit olarak ele almazken, zaman ve dış politikada yaşanan süreçlerde kimliklerin değişkenlik göstereceğini ileri sürmektedir. Kimlik aktörlerin kendilerini nasıl tanımladıklarını belirlemede ve inşa edilen kimliklerin aynı zamanda bir karşıt kimlik kurguladığı, postyapısalcılığın önemli bir temellendirmesi konumundadır (Aydın-Düzgit, 2015, ss. 160-161). Meydana getirilen söylemler bir karşıtı da kurmaktadır. Batı-doğu, iç-dış-, güvenli-güvensiz, dost-düşman gibi kavramlar karşıtlık üzerine kurgulanmaktadır (Rumelili, 2004, ss. 27-47). Kimliklerde inşa edildiğinde bir karşıtlık kurgulamaktadır. Yaratılan biz karşıtlık olarak öteki kimliği kurgulamaktadır. Dil-söylem üzerinden düşünsel bir sosyal gerçekliğin ifadesi öteki üzerinden dost-düşman tanımlaması yaratabilmekte, tehdit algısını meydana getirebilmektedir. Söylem üzerinden karşıtlık üzerinden tehdit algısı düşman kimlikleri oluşturma potansiyelini taşımaktadır. Postyapısalcılık kısaca kimliklerin düşünsel üzerinden sosyal algıların söylemleri meydana getirdiği ve sonuç olarak her söylem ve kimliğin karşıt kimliği oluşturduğu, söylemlerin kimlikler üzerinden dost-düşman gibi karşıtlık üzerine kurgulanan sosyal gerçekliğin, eylemsel sürece evrileceğini belirlemektedir.

3. SOĞUK SAVAŞ'IN BİTİMİNDEN RUSYA-UKRAYNA SAVAŞINA KADAR GEÇEN SÜREÇTE NATO-RUSYA İLİŞKİLERİ (1991-2022)

1991 yılında Soğuk Savaş'ın bitmesiyle Doğu Bloku ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dağılmış, Batı Bloğu mücadeleden galip çıkmıştır. SSCB'nin ardılı olarak Rusya Federasyonu (Rusya) yeni süreçte devletin yeniden inşasına odaklanırken, Batı Bloğu ve NATO, Avrupa güvenlik mimarisini çerçevesinde hareket etmiş ve Batıya entegre olmuş bir Avrupa yaklaşımını benimsemiştir (Kanet & Larive, 2012, s. 76).

1990’lı yıllarda Rusya, devleti yeniden inşa sürecine girmiş, 1990’lı yılların ortasında Rusya eski SSCB bölgelerinde tekrar etki sahası kurmak istediği Avrasyacı doktrini askeri ve siyasi yönden kabul etmiş, NATO-Rusya ilişkileri nötr durumda kalmıştır (Kanet & Larive, 2012, ss. 81-82). 1999 yılında eski Doğu Bloğu ülkelerinden Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti NATO üyesi olmuştur. Aynı zamanda NATO’nun bu dönemde Bosna Hersek ve Kova’ya alan dışı askeri hareketleri sonrası barış gücü olarak Balkan bölgesinde etki sahası kurması, Rusya’yı rahatsız etmiştir. Rusya, Soğuk Savaş Dönemi’ndeki NATO’nun SSCB’ye karşı uyguladığı *çevreleme politikası* algısında yaşanan gelişmeleri algılamaya başlamıştır (Oğuzlu, 2019, s. 4).

2000 yılında Vladimir Putin’in Rusya Devlet Başkanı olmasıyla beraber Rusya, uluslararası sistemde ardılları olan Çarlık Rusya’sı ve SSCB gibi tekrar uluslararası sistemde başat aktör olma yoluna girmiştir. NATO’nun yeni üyelikler ve Balkan bölgesindeki etkinliğine karşı Putin, Rusya Federasyonu Dış Politika Konseptini kabul etmiş ve hayata geçirmiştir. Kabul edilen Konsept de küresel sistemde Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) başat aktör olmasından, NATO’nun Doğu Avrupa’da ittifakını genişletmesi ve bu genişleme sonucu olarak yeni üyelerin sınırları içerisine nükleer ve konvansiyonel silahların konuşlandırılması, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK) izni olmadan gerçekleştirilen operasyonlardan duyulan rahatsızlıklar Konseptte altı önemle çizilen konular olmuştur. Birleşmiş Milletler’in (BM) günümüz dünyasının gerçekliğine uygun olarak yapılandırılması tavsiye edilmiş, Rusya’nın eski SSCB coğrafyasında yeniden ön plana çıkması vurgulanmıştır (Sönmez, 2010, s. 44).

2004 yılında NATO-Rusya arasında gerilimin fitili ateşlenmiştir. Slovenya, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya ve Bulgaristan’ın NATO ittifakına katılmasıyla birlikte NATO Doğu Avrupa’ya genişlemeye devam etmiş ve Karadeniz’de Romanya ve Bulgaristan üzerinden Türkiye dışında kıyı sahasında sınırlarını genişletmiştir. Yaşanan bu durum Rusya tarafından tehdit algısı ve yeni çevreleme politikası algısının oluşmasına başlamıştır. Yaşanan durum NATO-Rusya arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine neden olmaya başlamıştır (Yiğittepe, 2018, s. 282).

1999-2004 senelerindeki NATO’nun Doğu Avrupa’ya genişleyerek eski Rusya etki sahasındaki ülkelerin ittifaka üye olmasını engelleyemeyen Rusya’nın rahatsızlığı, 2008 yılındaki NATO Bükreş Zirvesi’nde Ukrayna, Gürcistan ve Azerbaycan’ın da ileriki dönemlerde ittifaka üye olabilecekleri kararının alınmasıyla artmıştır. Rusya-NATO arasındaki gerginliğin nabzı yükselmeye başlamıştır. NATO’nun ittifaka kabul ettiği yeni üyeliklerle, Rusya’nın Orta Asya, Kafkasya, Karadeniz’de tarihsel etki sahasında ve nüfuz alanında güç kaybedeceği ihtimalinin kuvvetli oluşu, Rusya ve NATO arasındaki gerginliği daha da tırmandırmıştır (Marten, 2017, s. 12). Buradaki asıl problem yaratan süreç Ukrayna ve Gürcistan’ın ileride NATO ittifakına

üye olabileceği yaklaşımı olmuş ve NATO-Rusya ilişkilerinin günümüze yansıyan gerginliğin temel sebebini oluşturmuştur (Chivvis, 2015, s. 36).

2010 NATO Lizbon Zirvesi'nde Karadeniz'in ittifak için önemi vurgulanmış, Atlantik'ten Baltık bölgesine, Balkanlardan Karadeniz'e NATO'nun eski Çarlık Rusya'sı ve SSCB nüfuz alanı ve oyun sahasında Rusya'nın etkinliğin kırılması ve çevrelenmesi gerektiği ifade edilerek, Karadeniz'in erişilmesi ve kontrol altında tutulması gereken jeostratejik bir saha olduğu kabul görmüştür. NATO'nun Lizbon Zirvesi'nde aldığı bu stratejik yaklaşımlar, Rusya'nın tehdit algısını tırmandırmıştır (Akdemir, 2014, s. 5).

2014 senesi NATO ve Rusya arasındaki ilişkileri, Rusya'nın Ukrayna'dan Kırım'ı ilhak etmesinin yanında Rusya'nın Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçı milislere destek sağlamasıyla "tehdit" algısının düşünsel anlamda oluşmaya başladığı bir süreci beraberinde getirmiştir. Ukrayna'nın Avrupa Birliği'ne (AB) katılma niyeti ve AB ile ortaklık belgesini imzalamak istemesi, Rusya'da rahatsızlık yaratmış, bunun sonucu olarak Rusya'nın baskısını hisseden Ukrayna, AB'yle son dakikada antlaşmayı imzalamaktan geri çekilmiştir. Rusya'nın tarihsel olarak Batıdan gelen tehdit algısı alarm seviyesine çıkarmıştır (Oğuzlu, 2019, s. 5). Rusya'nın tehdit algısında Napolyon'un Rusya İşgali, Hitler'in İkinci Dünya Savaşı'nda Rusya'yı işgali (Tsygankov, 2018, s. 104) ve Kırım Harbi sarsıcı ve derin bir etki olarak Rus tehdit algısını şekillendirmiştir (Flanagan & Chindea, 2019, s. 3). Ukrayna'nın Batının bir parçası olabileceği algısı, Rusya'nın Kırım'ın işgalinde önemli bir etki yaratmıştır. Ukrayna'nın Batının bir parçası olmasıyla NATO'nun Rusya sınırlarına dayanması ve Kırım üzerinden Rusya'nın Karadeniz üzerinde etki sahasının daralması ve Batı tarafından iyice kuşatılma algısı, eylemsel bir harekete dönüşmüş ve düşünselden başlayan tehdit algısı pratikte Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesiyle sonuçlanmıştır.

2014 Eylül ayında NATO'nun Galler'de düzenlediği zirvede Rusya tehdit olarak ifade edilmiştir. Zirve Sonuç Bildirgesi'nde "*Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik artan ve yasadışı askeri müdahalesini en güçlü şekilde kınıyoruz ve Rusya'nın Ukrayna içinden ve Ukrayna sınırından güçlerini çekmesini ve durdurmasını talep ediyoruz. Ukrayna'nın egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün bu şekilde ihlal edilmesi, uluslararası hukukun ciddi bir ihlali ve Avrupa-Atlantik güvenliği için büyük bir meydan okumadır...*". ve "*Rusya'nın BM Şartı da dahil olmak üzere uluslararası hukuku hiçe sayma örneği; Gürcistan ve Moldova Cumhuriyeti'ne karşı davranışları; Helsinki Nihai Senedi'ndekiler de dahil olmak üzere temel Avrupa güvenlik düzenlemelerini ve taahhütlerini ihlal etmesi; Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması'nı (AKK) uzun süredir uygulamaması; ve komşularını zorlamak için askeri ve diğer araçları kullanması bizi endişelendiriyor. Bu, kurallara dayalı uluslararası düzeni tehdit ediyor ve Avrupa-Atlantik güvenliğini tehdit ediyor...*". (Wales Summit Declaration

Declaration, 2024) metin okuması yapıldığında NATO, resmî belgesinde ilk kez Rusya için *tehdit* kelimesini kullanmıştır. Söylem ve metin üzerinden tehdit algısı, NATO’nun Rusya’ya karşı biz ve öteki kimlik yaklaşımı açısından bir okuma olarak değerlendirilebilir. Zirve’de NATO’nun Rusya tehdidine karşı *Hazırlık Eylem Planı* (Readiness Action Plan) kabul edilmiş bu planla NATO’nun askeri yapısında kalıcı ve yapısal tedbirler alınarak Karma Savaşla Mücadele Stratejisi kabul edilmiştir. Zirve sonrası Rusya Dış İşleri Bakanlığı yazılı açıklama yapmış, yazılı açıklamada “*NATO Zirvesi’nin sonuçlarının hiç kimseyi şaşırtmayacağı, Soğuk Savaş döneminde kurulan ittifakın kendi genetik kodlarını değiştirmeyeceği, Zirveden çıkan kararlar, NATO’nun ABD ve birkaç Avrupa başkentinin dikte ettiği politikayı yürüttüğünü gözler önünde sermiştir.*” (Anadolu Ajansı) ifadeleri kullanılmıştır. Metin okumasında Rusya, Soğuk Savaş Dönemi’ne atıfla NATO’nun SSCB döneminden beri Rusya’yı tehdit ve öteki kimlik olarak algıladığı çıkarımı şeklinde okunabilir.

Ukrayna’da yaşanan durum NATO’nun daha çok ittifaka üye ülkelerin sınırlarını Rusya’ya karşı korumak için kıtalararası füze savunma sistemlerini yükselterek “caydırma politikası” benimsemesine neden olmuş, Rusya’da buna karşılık olarak konvansiyonel askeri kapasitesine nükleer silahları da katarak yanıt vermiştir (Yığıtpe, 2018, s. 282).

2015 yılından itibaren NATO ve Rusya Baltık bölgesi başta olmak üzere karşılıklı tatbikatlar ile gerginliği artırmıştır. Rusya Baltık, Karadeniz ve Doğu Avrupa’da yer alan Kaliningrad üssünde tatbikatlar yapmaya başlamıştır. Buna karşılık olarak NATO, Polonya’da çok uluslu asker konuşlandırmış ve tatbikatlar düzenlemeye başlamıştır. 2015 yılında Baltık bölgesinde yaşanan gerilim ve Rus uçaklarının Baltık Bölgesindeki taciz uçuşları sonrası, İsveç, Finlandiya, Norveç, Danimarka ve Finlandiya ortak bir deklarasyon yayımlayarak Rusya’yı bölgeyi tehdit eden bir unsur olarak beyan etmişler ve olası Rus tehdidine karşı ortak hareket etme kararı almışlardır (Mouritzen, 2019, s. 3).

2019 yılında Londra’da düzenlenen NATO Zirvesi’nde Baltık Savunma Planı (Baltic Defence Plan) kabul edilmiştir. Rusya’nın Kırım’ı kendisine katması ve Ukrayna’daki ayrılıkçı güçlere desteği, Rusya’nın ana karasından uzak Beyaz Rusya-Polonya arasında ve Baltık Denizi’ne kıyısı olan ve Rusya’nın Doğu Avrupa’daki Stratejik üssü bulunan Kaliningrad’daki tatbikatlar ve üstedeki askeri güç kapasitesini artırması, ittifak üyesi Baltık devletlerini zamanla giderek endişelendirmiştir (Tarakçı, 2024). İttifak bu endişeleri gidermek ve Rusya’ya karşı caydırıcı olabileceğini düşündüğü planı kabul etmiştir. Plan Polonya, Estonya, Litvanya ve Letonya’yı kapsamakta ve olası Rusya karşı bu devletleri korumayı içermiştir (Hürriyet, 2024).

4. RUSYA'NIN UKRAYNA'YA ASKERİ SALDIRISI SONRASI NATO-RUSYA İLİŞKİLERİNDE ÖTEKİ KİMLİK YAKLAŞIMI

Vladimir Putin'in, 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya askerî harekât emri vermesiyle, Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük silahlı çatışmayı başlatmıştır. Rusya'nın Ukrayna'ya başlattığı geniş çaplı işgal harekâtından bu yana geçen yaklaşık iki buçuk yılda Ukrayna işgal altındaki toprakların yüzde 54'ünü geri alırken, Rusya hâlâ ülkenin yüzde 18'ini elinde tutmaktadır. (Charap & Priebe, 2024). Ukrayna 2023 yılında karşı harekâta başlamış ve küçük toprak kazanımları elde etmiştir ancak ön cephe neredeyse bir yıldır sabit durumda bulunmaktadır. Her iki taraf ilerlemeyi giderek zorlaştırmış ve askerî kayıpların sayısı tahminen yarım milyona çıkmıştır. Bu arada Rusya, Ukrayna şehirlerini bombalamaya ve limanlarını ablukaya almaya devam etmekte ve Ukrayna, Rus gemilerine ve altyapısına yönelik drone saldırılarını artırmıştır. Ocak 2022'den bu yana Ukrayna, 77 milyar doları ABD'den olmak üzere yaklaşık 350 milyar dolarlık yardım almıştır. Çatışmalar ve hava saldırıları yaklaşık 22.000 sivilin ölümüne yol açarken, 5,1 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiş ve 6,2 milyon kişi Ukrayna'dan kaçmıştır. 17,6 milyon kişinin insani yardıma ihtiyacı duyduğu tespit edilmiştir (CFR, 2024).

Rusya'nın Ukrayna Askerî harekâtı ile savaşa evrilen süreç, NATO Rusya arasında tehdit kimliğinden düşman kimliğe evrilmiştir. NATO, Rusya'nın askerî hareketiyle beraber Ukrayna'ya askerî ve mali destek vermeye başlamış ve fiilen dahil olmasa da Ukrayna'nın yanında olarak de facto bir biçimde savaşta en azından tarafını belli etmiştir. Batı ve NATO üyesi devletler Ukrayna'ya askerî teçhizatlar göndermeye başlamış, Rusya'ya yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Avrupa Birliği (AB), Rusya'ya ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştır.

Yaşanan bu süreç hem NATO'nun hem Rusya'nın birbirini artık düşman kimlik olarak tanımladığı süreci başlatmıştır. 29 Haziran 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna işgali sonrası ilk NATO Zirvesi İspanya'nın Madrid şehrinde yapılmış ve Zirve Sonuç Bildirgesi'nde söylem üzerinden düşman kimliği Rusya üzerinden vurgulanmıştır. Zirve Sonuç Bildirgesi'nde yer alan *"Tüm stratejik yönlerden farklı tehditlerle karşı karşıya kalmaya devam ediyoruz. Rusya Federasyonu, Müttefiklerin güvenliğine ve Avrupa-Atlantik bölgesindeki barış ve istikrara yönelik en önemli ve doğrudan tehdittir. Terörizm, tüm biçimleriyle ve tezahürleriyle, halklarımızın güvenliğine, uluslararası istikrar ve refaha doğrudan tehdit oluşturmaya devam ediyor. Terörü kategorik olarak en güçlü şekilde reddediyor ve kınıyoruz. Müttefikler kararlılık, kararlılık ve dayanışma içinde, Rusya'nın tehditlerine karşı koymaya, düşmanca eylemlerine karşılık vermeye ve uluslararası hukuka uygun bir şekilde terörle mücadeleye devam edeceklerdir."* (Madrid Summit Declaration, 2024) metninde Rusya'nın *tehdit ve düşmanca eylemleri* ifadesi söylem üzerinden düşünsel anlamda öteki kimlik yaklaşımı temelinde Rusya'ya bakış açısını ortaya koymuştur. 11

Temmuz 2023 tarihinde Litvanya'nın Vilnius şehrinde düzenlenen NATO Zirvesi'nin Sonuç Bildirgesi'nde “Avrupa-Atlantik bölgesinde barış paramparça oldu. Rusya Federasyonu, istikrarlı ve öngörülebilir bir Avrupa güvenlik düzenine katkıda bulunan norm ve ilkeleri ihlal etti. Rusya Federasyonu, Müttefiklerin güvenliğine ve Avrupa-Atlantik bölgesindeki barış ve istikrara yönelik en önemli ve doğrudan tehdittir.” (Vilnius Summit Communiqué, 2024) beyanattı, Rusya'nın Batı için “en önemli ve doğrudan tehdit açıklaması yine NATO'nun Rusya'ya olan kimlik yaklaşımını ortaya koymuştur. NATO, Rusya'nın Ukrayna işgalini, *Rusya'nın Batıya karşı yürütülen bir savaş* olarak algılamaktadır (Bilal, 2024). Tehdit ve düşman kimlikler açısından bakıldığında NATO için Rusya, kendisine karşı bir savaş algısı yaratmış ve günümüzde bu algı giderek içselleşmeye başlamıştır.

Yine aynı şekilde Rusya devlet yetkilileri de benzer açıklamalar ile NATO'ya karşı Rusya'nın öteki kimlik yaklaşımını ifade eden söylemleri beyan etmişlerdir. 18 Mart 2024 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin yaptığı konuşmada kendisine sorulan Rusya ile NATO arasında çatışma olup olmayacağına yönelik soruyu cevaplayan Putin, “*Modern dünyada her şey mümkün. Bu çatışma, tam kapsamlı bir Üçüncü Dünya Savaşı'nın bir adım ötede olmasına yol açacak ama kimsenin bu konuyla ilgilendiğini düşünmüyorum.*” (TRT Haber, 2024) cevabını vermiş ve yaşanan süreçte yaşanan tehdit ve düşman kimliğinin dünyayı saracak bir savaşa evrilmeye ihtimalini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Kremlin Sözcüsü Dimitri Peskov 26 Haziran 2024 tarihinde yaptığı basın toplantısında NATO Genel Sekreterliğine Hollanda Başbakanı Mark Rutte'nin atanmasını “*Bunun, NATO ve üye ülkelerinin genel yaklaşımını değiştireceğini düşünmüyoruz. NATO ülkeleri, ABD'nin önderliğinde Rusya Federasyonu'nu stratejik yenilgiye uğratılması yönünde çalışıyor. Şu anda NATO bizim için düşman.*” (Yeni Şafak, 2024) ifadesinde bulunmuş ve NATO'nun öteki kimlik yaklaşımı temelinde Rusya için “düşman” kimliğe sahip olduğunu söylem üzerinden belirtmiştir.

Rusya'nın Ukrayna işgali sonrası düşman ve tehdit algısı üzerinden şekillenen NATO-Rusya ilişkisi karşılıklı olarak tarafların silahlanma ve askeri bütçelerini artırmalarıyla aslında eylem düzeyinde de kendisini göstermiştir. 2024 yılı bütçelerinde NATO üyesi 32 devletten 23'ü ittifakın gayri safi yurt içi hasılasının yüzde 2'sini savunmaya harcama kriterini yerine getirmiş, toplamda NATO'ya üye ülkeler 1,47 trilyon Dolar savunma harcamasına ayırmışlardır (dünya.com, 2024). Benzer şekilde Rusya da 2024 yılı için gayri safi yurt içi hasılasının yüzde 6'sını savunma bütçesine ayırmaya karar vermiş, 100 milyar Dolar savunmaya bütçe ayırmıştır (Euronews, 2024).

Yaşanan tehdit algısı, yıllardır askeri olarak tarafsız ve bağlantısızlık stratejisini benimseyen Finlandiya ve İsveç'in, NATO üyeliğine için başvurusu ile beraber tehdit algısında bir başka yansımayı ortaya çıkarmış ve tarafsız olan iki Baltık ülkesi NATO'nun güvenlik şemsiyesi altında yer almak

istemmiştir. Sonuç itibari ile İsveç ve Finlandiya da öteki kimlik yaklaşımı temelinde Rusya'yı tehdit olarak algılamış esasen NATO'da yıllarca yer almamalarına ve tarafsızlıklarına rağmen Batının bir parçası olduklarını göstermişlerdir. Bu başvuruların arkasında Rusya'ya karşı bir güvenlik şemsiyesi arayan kamuoylarının da etkisi büyük ölçüde belirleyici olmuş ve toplumsal açıdan da bir düşman, tehdit kimliği şekillenmiştir. 4 Nisan 2023 tarihinde Finlandiya NATO'ya üye olmuş (BBC, 2024), 7 Mart 2024 tarihinde de İsveç NATO üyesi olmuş (Anadolu Ajansı, 2024), böylelikle NATO-Rusya arasında söylem ve düşünsel anlamda şekillenen ve tehdit kimlikler olarak ortaya çıkan olgu, eylemsel anlamda da karşılık bulmuştur. NATO'nun Avrupa kanadı, İsveç ve Finlandiya'nın üyeliği ile neredeyse tüm Baltık bölgesini de içine alacak şekilde genişlemiştir. Finlandiya'nın NATO üyeliği ile Rusya-NATO sınırı 1340 km daha uzamıştır (BBC, 2024). NATO'nun Baltık bölgesine de genişlemesi karşıt kimlik algısı temelinde Rusya'nın "çevrelenme politikasını" daha da kuvvetlendirmiştir. Rusya Dış İşleri Bakanlığı Sözcüsü Mariya Zaharova 13 Mart 2024 tarihinde yaptığı basın açıklamasında İsveç ve Finlandiya'nın NATO üyeliği ilgili "*İsveç hükümeti, yakın zamanda Kuzey Atlantik İttifakı saflarına katılan ülke topraklarının, bu saldırgan bloğun kuvvetlerinin ülkemize karşı istihbarat faaliyetleri de dahil askeri faaliyetler yürütmesi için giderek daha fazla kullanılacağını anlamıyor olamaz*", *Moskova'nun bunu karşılıksız bırakmayacağını*" (Sputnik, 2024) ifade etmiştir. Rusya'nın NATO'dan "saldırgan" olarak bahsetmesi bir başka Rus yetkilinin de ifadesinde yer aldığı üzere tehdit algısını ortaya koymuştur.

Sonuç

Uluslararası ilişkiler disiplininde Soğuk Savaş sonrası, dönemin hâkim kuramlarına karşı eleştiriler yükselmeye başlamış ve yeni kuramsal yaklaşımlar sistemsel ve aktör üzerine yaklaşımlar geliştirmeye başlamışlardır. Realizm, neorealizm ve neoliberalizmin, uluslararası sistemi ve aktörleri güç kavramı üzerinden almasını, ekonomi, kültür, normlar, günün dünyasındaki yeni devlet altı aktörleri göz ardı etmesini eleştirmeye başlamışlardır. Bu kuramların günün dünyasını açıklamada eksik kaldığı ve öne sürdükleri savların artık sistemi ve aktörleri okumada yetersiz kaldığını belirtmişlerdir.

Soğuk Savaş sonrası yaşanan süreç içerisinde farklı eleştirel diyebileceğimiz kuramlar belirgin bir hale gelmiştir. Uluslararası sistemi, devleti ve uluslararası aktörleri yeni bir okumayla ele alan kuramsal yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Sosyal inşacılık, Postyapısalcılık ve feminist kuram uluslararası okumayı kimlik üzerinden kurmaya başlamıştır. Dil söylem üzerinden inşa edilen gerçekliklerde, kimliklerin aktörlerin davranış biçimlerini belirlediği yaklaşımı ön plana bu kuramlar tarafından çıkarılmıştır.

Postyapısalcılık kuramı her söylemin düşünsel ve algıyı ifade ettiği ve bunun kimlikleri belirlediğini, her kimliğin öteki üzerinden kurgulandığını kuramsal yaklaşım olarak benimsemiştir. Her söylemin bir karşılık ifade

ettiği kendisine postyapısalcılık kuramında yer edinmiştir. Barış-savaş, iç-dış, güvenli-güvensiz, dost-düşman gibi her düşünselin karşıtı ile var olduğu vurgulanmıştır. Söylem analizi üzerinden aktörlerin nasıl kimlikler kurguladığı ve yaratılan biz kimliklerinin bir öteki kimliği inşa ettiği ifade edilmiştir.

Soğuk Savaş sonrası NATO'nun Avrupa'nın doğusuna eski SSCB coğrafyasına doğru genişleme yaklaşımı, ortak bir Batı kimliği inşası ve Rusya'nın yeni bir çevreleme politikası kapsamında bir düşünsel süreci zamanla karşıt kimlikler üzerinden kurgulanmaya başladığı süreci de beraberinde getirmiştir. Ukrayna'nın NATO üyeliği ifadesi, Rusya'nın tarihsel kökleri bulunan Batı ve Batıdan gelen tehdit algısını tetiklemiştir.

2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonrası NATO, Rusya'yı net ifadelerle “*tehdit*” olarak ifade etmiştir. Şubat 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya askerî harekâtı sonrası günümüzde halen devam etmekte olan Ukrayna-Rusya savaşı, NATO'nun zirve sonuç bildirgelerine yansımış ve Rusya tehdit yanında “*düşman kimlik*” olarak söylem üzerinden ifade edilmeye başlanmıştır. Aynı şekilde Rusya da NATO'nun Doğuya doğru genişlemesi ve kendi sınırlarına doğru yaklaşmasını tehdit olarak algılamış, bir nedenle Ukrayna'nın NATO üyesi olabileceği ifadesinden tehdit algısı yükselmiş ve sonuç olarak 2022 yılının şubat ayında Ukrayna'ya askerî harekât icra etmiştir. Bu süreçte Rus yetkililer de NATO'yu, “*tehdit ve düşman kimliği*” üzerinden algılayan söylemleri beyan etmişlerdir. Düşünsel ve söylem üzerinden yaşanan bu süreç eylemsel olarak da karşılık bulmuş, NATO üyesi devletler ve Rusya karşılıklı olarak savunma harcamalarını yükseltmiş, NATO üyesi devletler Ukrayna'ya askeri ve mali yardımda bulunmaya başlamışlardır.

Günümüzde her iki taraf da birbirlerini tehdit olarak algılamakta ve öteki kimlikler olarak değerlendirmektedir. Uluslararası sistemdeki iki aktörün Ukrayna üzerinden karşıtlık algısı gerilim seviyesini yükseltmekte ve kendisini söylem üzerinden göstermektedir. NATO ve Rusya öteki kimlik bağlamında birbirlerini kurgulamakta, düşünselden başlayan söylemde ifade edilen ve eylemde pratikleri hayata geçirilen bir sürece girmişlerdir. Karşıtlık üzerine inşa edilen bu sürecin nereye evrileceği veyahut karşıt kimlikler üzerinden yaşanan bu sürecin ne zaman sona ereceği henüz net olarak bilinmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Cihan Günyel %50, Canan Tercan %50

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Cihan Günyel %50, Canan Tercan %50

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Önerilen Atıf: Günyel, C., Tercan, C. (2024). Postyapısalcılık kuramının “öteki kimlik” yaklaşımı bağlamında Soğuk Savaş sonrası NATO-Rusya Federasyonu ilişkilerinin analizi. *Akademik Hassasiyetler*, 11(26), 1-19. <https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1515310>

Kaynakça

Akdemir, E. (2014). NATO'nun Karadeniz politikaları. *Karadeniz Araştırmaları*, 42, 1-9. <https://doi.org/10.12787/KARAM853>

Ashley, R. K. (1984). The poverty of neorealism. *International Organization*, 39(2), 225-286.

Aydın-Düzgüt, S. (2011). Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerine postyapısalcı yaklaşım: Almanya örneğinde dış politika ve söylem analizi. *Uluslararası İlişkiler*, 8(29), 49-70.

Aydın-Düzgüt, S. (2015). Post-Yapısalcı yaklaşımlar ve uluslararası ilişkilerin temel kavramları. *Uluslararası İlişkiler*, 12(46), 152-168. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.463032>

Baltık planı nedir? NATO Baltık savunma planı ne demek. (2019, 4 Aralık). 20 Haziran 2024 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/baltik-planı-nedir-nato-baltık-savunma-planı-ne-demek-41389716/> adresinden edinilmiştir.

Bentzrod, S. B. (2015, 10 Nisan). *Due to Russian aggression, Nordic states increasing their military cooperation.* 20 Haziran 2024 tarihinde <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/du-to-russian-aggression-nordic-states-increasing-their-military-cooperation/> adresinden edinilmiştir.

Berenskötter, F. (2011). *The international studies encyclopedia volume XI.* R. A. Denmark (Ed), *Identity in international relations* içinde (s. 3595-3611). Wiley-Blackwell Publication.

Bilal, A. (2024, 26 Nisan). *Rusya'nın Batı'ya karşı yürüttüğü hibrit savaş.* 22 Haziran 2024 tarihinde <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2024/04/26/rusyann-batya-kars-yurutugu-hibrit-savas/index.html> adresinden edinilmiştir.

- Bolt, M. (2019. 5 Mayıs). *How important is an actor's identity in understanding global politics today?* 25 Haziran 2024 tarihinde <https://www.e-ir.info/2011/09/11/how-important-is-an-actor%E2%80%99s-identity-in-understanding-global-politics-today/> adresinden edinilmiştir.
- Caşm, M. H. (2015). *Novgorod Knezliği'den XXI. yüzyıla Rus imparatorluk stratejisi*. Ankara: Atlas kitap.
- Charap, S. & Priebe, M. (2024, 9 Şubat). *Planning for the aftermath*. 20 Haziran 2024 tarihinde https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2510-2.html adresinden edinilmiştir.
- Chivvis, C. (2015). West-Russia relations in light of Ukraine crisis. R. Alcaro (Ed.), *Deterrence in the new European security context* içinde (s. 33-49) Edizioni Nuova Cultura.
- Edkins, J. (2007). International relations theory for the twenty-first century. M. Griffiths (Ed.), *Poststructuralism* içinde (s. 88-99). Routledge.
- En fazla savunma harcamasını artıran NATO üyeleri belli oldu.* (2024, 19 Haziran). 20 Haziran 2024 tarihinde https://www.dunya.com/dunya/en-fazla-savunma-harcamasini-artiran-nato-uyeleri-belli-oldu-haberi-732838#google_vignette/ adresinden edinilmiştir.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve iktidar seçme yazılar 2* (Çev. I. Ergüden & O. Akinhay). Ayrıntı Yayınları.
- Flanagan, S. J., & Chindea, A. (2019). *Russia, NATO, and Black Sea security strategy*. RAND Corporation.
- Guedon, J. C. (1977). Michel Foucault: The knowledge of power and the power of knowledge. *Bulletin of the History of Medicine*, 51(2), 245-277.
- Jackson, R., & Sorensen G. (2013). *Introduction to international relations theories and approaches*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Kakoliris, G. (2022). *Derrida's deconstructive double reading*. Athens: Nissos Publications.
- Kanet, R. E., & Larive, M. H. A. (2012). NATO and Russia: A perpetual new beginning. *Perceptions*, 17(1), 75-96.
- Kardaş, T., & Erdağ, R. (2015). Uluslararası ilişkiler teorileri. R. Gözen (Ed.), *Postyapısalcılık ve uluslararası ilişkiler* içinde (s. 379-402). İletişim Yayınları.
- Keyman, E. F. (2014). Devlet ve ötesi. A. Eralp (Ed.), *Kimlik ve demokrasi* içinde (s. 217-250). İletişim Yayınları.
- Kuczynski, G. (2019, 21 Mart). *Mare nostrum strategy: Russian military activity in the Black Sea*. 19 Haziran 2024 tarihinde <https://warsawinstitute.org/mare-nostrum-strategy-russian-military-activity-black-sea/> adresinden edinilmiştir.

- Küresel askeri harcamalarda 2023'te 2 trilyon 443 milyar dolarla rekor kırıldı.* (2024, 22 Nisan). 24 Haziran 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kuresel-askeri-harcamalarda-2023te-2-trilyon-443-milyar-dolarla-rekor-kirildi/3198616> adresinden edinilmiştir.
- Lebow, R. N. (2008). Identity and international relations. *International Relations*, 22(4), 473-492.
- Madrid summit declaration.* (2022, 29 Haziran). 22 Haziran 2024 tarihinde https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm adresinden edinilmiştir.
- Marten, K. (2017). *Reducing tensions between Russia and NATO*. Council on Foreign Relations.
- Mouritzen, H. (2019). *Putin, Trump and Norden: From divergence to convergence of Nordic security policies*. Danish Institute for International Studies.
- NATO'nun neden yeni bir Rusya planı var?* (2023, 10 Temmuz). 23 Haziran 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/cw489nyvk9qo> adresinden edinilmiştir.
- Oğuzlu, T. (2019). NATO-Rusya ilişkileri. *Güvenlik Yazıları Serisi*, 27, 1-6.
- Polat, D. Ş. (2017). NATO ve Rusya Federasyonu'nun yeni mücadele alanı: Karadeniz. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(Özel Sayı), 67-82.
- Polat, N. (2007). Devlet, sistem ve kimlik. A. Eralp (Der.), *Post-yapısalcı yaklaşımlar içinde* (s. 261-290). İletişim Yayınları.
- Putin: Rusya ile NATO arasında çatışma mümkün.* (2024, 18 Mart). 23 Haziran 2024 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/dunya/putin-rusya-ile-nato-arasinda-catisma-mumkun-844843.html> adresinden edinilmiştir.
- Rumelili, B. (2004). Constructing identity and relating it to difference: understanding the EU's mode of differentiation. *Review of International Studies*, 30(1), 27-47.
- Rusya: NATO Genel Sekreteri'nin değişmesiyle Rusya'ya karşı yaklaşım değişmez.* (2024, 26 Haziran). 27 Haziran 2024 tarihinde <https://www.yenisafak.com/dunya/rusya-nato-genel-sekreterinin-degismesiyle-rusyaya-karsi-yaklasim-degismez-4629560> adresinden edinilmiştir.
- Rusya 2024 yılında savunma harcamalarında büyük artışa gidiyor.* (2023, 22 Eylül). 23 Haziran 2024 tarihinde <https://tr.euronews.com/2023/09/22/rusya-2024-yilinda-savunma-harcamalarinda-buyuk-artisa-gidiyor> adresinden edinilmiştir.
- Rusya'dan NATO'ya "İsveç'in uyarısı yanıtız kalmayacak".* (2024, 13 Mart). 24 Haziran 2024 tarihinde

- <https://anlatilaninotesi.com.tr/20240313/rusyadan-natoya-isvec-uyarisi-yanitsiz-kalmayacak-1081665331.html> adresinden edinilmiştir.
- Rusya'dan NATO'ya tepki.* (2014, 5 Eylül). 28 Haziran 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusyadan-natoya-tepki/124703> adresinden edinilmiştir.
- Smith, M. A. (2010). NATO. G. Aybet & R. R. Moore (Ed.), *NATO-Russia relations: Will the future resemble the past?* İçinde (s. 99-131). Georgetown University Press.
- Smith, J. & Twardowski, A. (2017). *The future of U.S.-Russia relations.* Center for A New American Security.
- Sönmez, A. S. (2010). Moskova'nın kutuplaşma çabaları: Putin dönemi Rus dış politikası. *Avrasya Etütleri*, (37), 37-76.
- Tarakçı, N. (2019. 6 Aralık). *NATO'nun Baltık planı hangi şartlarda devreye girebilir?* 28 Haziran 2024 tarihinde https://tasam.org/tr-TR/Icerik/52494/natonun_baltik_plani_hangi_sartlarda_devreye_girebilir adresinden edinilmiştir.
- Tsygankov, A. P. (2018). The source of Russia's fear of NATO. *Communist and Post-Communist Studies*, 51(2), 101-111.
- Vilnius summit communiqué.* (2023, 11 Temmuz). 22 Haziran 2024 tarihinde https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm adresinden edinilmiştir
- Wallis summit declaration.* (2014, 5 Eylül). 25 Haziran 2024 tarihinde https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm adresinden edinilmiştir
- War in Ukraine.* (2022, 22 Şubat). 22 Haziran 2024 tarihinde <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine> adresinden edinilmiştir.
- Weller, C. (1997). *Collective identities in world society some theoretical and conceptual considerations.* World Society Research Group.
- Yanık, H. (2016). Yapısöküm üzerine birkaç not. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 91-98.
- Yiğittepe, L. (2018). NATO ve Rusya arasında Türkiye'nin güvenlik algılaması: S-400 krizi örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 276-289. <https://doi.org/10.11611/yead.458050>

Extended Abstract

The end of the Cold War initiated a process of change in the international system. The Cold War, which lasted between 1949 and 1991, developed as a bipolar international system. The discipline of international relations has generally discussed this period within the framework of realism/neorealism and neoliberalism, and the academic studies of the period

have been discussed through these theories. Studies have been carried out in the discipline of international relations, especially within the framework of realism's power, anarchic structure of the international system and security dilemma approaches.

A wide range of theoretical and conceptual approaches began to emerge in the discipline of international relations after the Cold War. In particular, the concept of identity has become a phenomenon studied in many fields outside the discipline, such as sociology, culture, philosophy and art. In the field of international relations, the concept of identity has become central as an important concept in explaining the behavior of actors as a unit of analysis by feminism, social constructionism and poststructuralism theory. Poststructuralism theory states that actors have an identity, each identity creates an "us" identity, but in turn, each identity constructs an "other/opposing identity". Poststructuralism, which theorizes that every identity exists with its opposition and defines each other through opposition, has argued that oppositions such as friend-enemy, safe-unsafe, peace-war are constructed. Intellectually constructed identities are expressed through discourse, and the we-based identities created create a perception through the other. The creation of opposition between identities expressed through discourse determines mutual perceptions through the expression of the intellectual, and then the actions and implementation practices of these constructed intellectual-discursive situations come to life. Especially in international relations, the identity construction and opposition of actors has the potential to be read through the concepts of enemy and threat. In the post-Cold War international system, NATO-Russia relations, combined with historical threat perceptions from the past, have created a form of relationship that can be interpreted through other identities.

With the end of the Cold War, the Western Bloc was victorious against the USSR and took on a unipolar structure in the international system, led by the USA. After the Cold War, the Western Bloc and NATO prioritized expanding to the former Eastern Bloc countries and bringing new members into the alliance. During the Cold War Period, the Western Bloc tried to build a collective Western identity as well as a collective defense identity through NATO. Western identity is generally built on democracy-free market economy (capitalist production model)-liberal and individual rights. As a result of the efforts to create a single European security architecture and Western identity throughout Europe, the former Eastern Bloc countries were gradually accepted as members of the NATO alliance and became a part of the Western identity. During this period, Russia, as the successor of the Soviet Union, focused on the reconstruction of the state until the mid-2000s, especially after Vladimir Putin became the President of Russia. Having largely completed its state construction after the mid-2000s, Russia has risen to become the dominant actor in the international system again.

In 1999, NATO made its first expansion after the Cold War by accepting Hungary, Poland and the Czech Republic into the alliance. NATO, which carried out its second expansion in 2004 by accepting Slovenia, Slovakia, Bulgaria, Romania, Lithuania, Latvia and Estonia into the alliance, began to attract the reaction of Russia with the second expansion process. NATO's expansion of its sphere of influence in the former Soviet territory and its access to a new coastal area in the Black Sea has led to an increase in Russia's historical threat perception. NATO, which expanded to Eastern Europe, the Balkans and the Baltic region after the alliance expansion in 2004, implemented an action that caused Russia to be perceived as a "new containment policy". The announcement at the NATO Summit in 2008 that Ukraine and Georgia could become members of the alliance in the future raised the threat perception by Russia to an alarming level. The expansion process of NATO to Eastern Europe on the basis of its Western Identity has given rise to Russia's perception of threat from the West and the understanding of the other identity on this basis. After Russia's annexation of Crimea in 2014 and Russia's support for the separatists in Ukraine, NATO introduced the practice of stating that it sees Russia as a threat in both rhetoric and text. Russia also began to see NATO as a threat and carried out an action that started in an intellectual sense and resulted in the annexation of Crimea. After 2014 until 2022, both sides began to mutually increase their military power capacities at points close to each other's borders within the scope of the threat understanding built on mutual threat perception and discourse.

After Russia launched a military operation against Ukraine in 2022, the Russia-Ukraine war began, which still continues today. In response, NATO started to provide economic and military aid to Ukraine, de facto responding to Russia. Starting from 2022, both sides have initiated a process that evolves from a threat identity to an "enemy" identity in the context of discourse. In this process, which turned into enemy identity construction, NATO and Russia began to experience a transformation in the context of security perception.

The article also deals with how the identities constructed within the framework of the identity concept of poststructuralism create the other identity, and the transformation of opposing identities into operational practices through intellectual and discourse. In this regard, it examined how the other identity, in other words the opposing identity, was constructed in NATO-Russia relations in the period from the post-Cold War to the present, especially by benefiting from the discourse analysis of the theory.